

Rozprávanie Viktórie Uramovej.

Narodila som sa 2. novembra 1913 ako štvrté z jedenástich detí. Mama Zuzana Gromová rodená Galicová. Otec Ján Groma bol staviteľ. Ockov otec Matej bol starý oco Alfonza Gromu (akademického sochára). Ocko vystavoval Katolícky dom v Bobrovci, kultúrny dom v Ľubeli, chôr vo farskom kostole v Mikuláši, starú kaplnku v Ondrašovej a rodinné domy. Jedenásť detí v dome s dvoma izbami vedelo narobiť dosť kriku, ale keď ocko kreslil plány boli všetci ticho. Ja som mu písavala materiál potrebný na stavbu. On diktoval a ja som musela tlačiť, aby cez tri indigá písmo prešlo. "Ocko, mňa už ruka bolí," si dobre pamätám.

Aj na pánov Bánov si pamätám. Bola som celkom malá, keď Elemír a Arpád predávali majetky a odišli do Maďarska. Mame ešte podarovali pár drobností. Do paloty sme chodili hore na divadlá, dole bývali zábavy. Palota mala jednu okrúhlu baštu. Za palotou boli domky pre služobníctvo. Starší hovorili, že kedysi páni z paloty chodili do kostola po mostíku ponad cestu, aby sa nezababrali blatom.

Do ľudovej školy som chodila tu. Z piatej triedy ma zobrali na meštianku do mesta. Tá bola v miestach, kde je teraz stavebná škola. Potom som chodila rok do školy Živeny. Tam nás učili aj varenie a šitie. Po roku školu preložili do Prešova. Brat študoval a ja som ostala doma. Starala som sa o mladších súrodencov. Dva roky som bola ako vychovávateľka pri dieťati v Prievidzi. Pani učiteľka pochádzala z Bobrovca, do Prievidze sa vydala a mala pekného syna. Chudák ochorel na slepé črevo. Keď ho operovali, museli zle zarezat' a chlapec umrel na otravu.

Ako deti sme sa hrávali skákanky so sklíčkami. Na zem sme paličkou vyryli skákacie štvorce. Sklíčko sme hádzali vždy do ďalšieho štvorca. Bolo treba tam sklíčkom trafiť a potom štvorec so sklíčkom preskočiť, samozrejme na jednej nohe. Hádzali sme sa s loptou. Hrávali sme sa na omšu. Brat Albert robil pána farára a my sme mu spievali.

V Ľudovej škole ma učila pani učiteľka Bisová, potom pani učiteľka Hiková. V triede bola pec, v ktorej sa v zime kúrilo drevom, drevené lavice s kalamármi. Tam sa nalieval atrament. V prvej triede sme písali na tabuľky griflikom (Podobné ako dnes krieda, dalo sa to zotrieť.). Do školy sme nosili písanky na počty a šlabikár. Každá písanka mala vzadu krát (násobilku). V ďalších triedach boli riadne knižky. Spočiatku sme mali počty, slovenčinu, náboženstvo, mravy, pilnosť a kreslenie. Náboženstvo učila pani učiteľka a pán farár chodil kontrolovať. Do meštianky sme chodili každý deň peši cez Mútnik. Keď pršalo, zviezli nás vozom a v zime na saniach. V meste sme sa v škole už preobúvali. Prezuvky sme si nosili každý deň.

Zábava bývala jedna v zime v palote a jedna v lete pri vode. Chodili sme na zábavy aj do Bobrovca do Katolíckeho domu (dnes kultúrny dom). Po Václavovi sme chodili na priadky. My sme už nepriadli vlnu, ale vyšívali a pritom sme si i zaspievali. Schádzali sme sa u Benikovských, neskôr nižšie Gromovcov (dnes Kostkovci). Prednú izbu mládenci zaplatili a popri nás hrávali karty. Chodili sme i perie párat'. Kde nás zavolali. Pritom nás ponúkli čajom i dačím upečeným, často šiškami.

V zime tatko cvičievali divadlá. Nacvičovalo sa najprv v škole, potom v palote. Prvé divadlo som hrala Maryšu. Hrala som dieťa a musela som drevenou lyžicou jesť. V prvom rade sedel pán farár, richtár a učiteľ. "Mali jej riadnu lyžicu dať, veď takouto ani jesť nevie," vravelo obecnstvo.

Nosila som v lete topánky, do poľa sandále a v zime kapce. Blata bolo na ulici dosť. Ráno najskôr šiel obecný pastier s kravami vypiskujúc, potom šli barance, jahňatá. I husi pásol celej dedine pastier husí. Ten vyvolával ráno gazdinám: "Husi dajte, nepredajte, gazdiná dobrých halušiek navarte!" Pastieri chodili odspodu dediny. S kravami zišli popri nás výhonom a popri vode pásli až k Jalovcu. Oproti nám cez cestu bola pastiereň. Tu chovali aj obecného bujaka. Posledným obecným pastierom bol pán Brziak.

Dakedy chodilo sa s rukou. Na papieri napísané richtárove príkazy boli prichytené na dreve - ruke. Ľudia si ju dávali z domu do domu. Potom hlásil bubeník Vozárik, čo richtár nariadil. Ten bol hluchý. Ohluchol na vojne. Po ňom bubnoval Pikla, až kým nezaviedli rozhlas.

Vydávala som sa 18. apríla 1938 v kostole v Bobrovci. Sobášil nás pán farár Smižár. Na svadbe zo 60 sveta bolo. Bola i pálenka, víno, voda, rízky, droby, koláče. Torty neboli. Nevesta musela mať svadobné šaty dlhé biele, s dlhými rukávmi a ku krku. Závoj bol zdobený myrtou. Tancovalo sa. Hrali na husle, harmoniku. S čepčením nevesty už neboli také komédie, len šaty sa prezliekali. Pár dní pred svadbou prišiel starejší po rúcho na voze. Krížom cez seba mal uterák, kone mali na ušiach biele vreckovky. Do voza, výbavy, sa dávali periny a všetko oblečenie, uteráky, utierky, spodné prádlo, kombinétky, košielky, kabátiky, koberce, obuv. Nádoby na jedenie sa nenosili. Väčšinou išla nevesta do domácnosti ku testinej.

Muž Štefan Uram bol vyučený stolár. Mal vlastnú dielňu. Bol o jedenásť rokov starší. Bývali sme v drevenici čo je u Droppov. Tento dom sme postavili ako krčmu a obchod. Vpredu bol vchod do krčmy a vpravo kramárstvo, ako vtedy volali obchod.

Cez frontu mi Rusi koberce zobrali, dávali ich pod guľomety. Tam zhnili. Dcéra Hanka bola malá (narodená 1941), pribehla "Ide váriš". To nevedela tovariš (súdruh) povedať. Pri palbe sme chodili do pivnice, ešte periny sme si na hlavu podávali. Jeden granát prešiel cez strechu. Našťastie sa po deke domu sklzol von. Evakovali nás do Trnovca na vozách. Tri či štyri rodiny sme tam v evanjelickej škole bývali, kým fronta neprešla. Vší tam bolo hrúza.

Po vojne sme už nechceli krčmu. Tam sa i mrzko rozprávalo i nadávalo. My sme na také neboli zvyknutí. Prehovárali nás i vrchnosť i chlapi. Kontrola u nás bola vždy v poriadku. Nemali sme riedené nápoje. Chlapi z Bobrovca i zo Smrečian sa zastavili po práci na poli v našej krčme. "V Bobrovci vypijeme päť pohárikov a nič nám nie je a tu dva a stačí nám." V nedeľu doobeda sme nepredávali pálenku. Nebolo to zákonom, len my sme si tak zaviedli.

Krížom za vodou boli dve cigánske koliby. Cigáni chodili hrať, cigánka chodila pomáhať hrať, kopať švábku, prať. Chovali koňa. Mišo cigán hrával na husliach. Neskôr postavil dom oproti hrisku v Bobrovci. Veľmi často chodil za mužom, ktorý mu opravoval husle. "Pán majster, to mi museli iba vypadnúť." Každý deň sa prišiel na husličky opýtať. Na Vianoce chodili vyhrávajúc po dedine. U nás sa vždy dlhšie zastavili. Boli to takí slušní cigáni.

Chlebové cesto v slameničke, zakryté obrúskom, sme zanášali piecť do Bobrovca do Slaninkov. Teraz ten dom prerába vnučka Janka (manžel Ladislav Plávka).

Keď sme skončili s krčmou, ostala som doma. Dvanásť rokov som mlieko zbierala od gazdov do mliekárne. Tam ma chceli prihlásiť do nemocenskej (poist'ovne), ale nechceli ma zobrať, lebo môj muž bol živnostník. Mlieko nosili ľudia v kýblikách. Množstvo som zapísala. Do fľašky som odobrala na vyšetrenie, ostatok som preliala do hliníkových kanví. Plat mi dávali

podľa hustoty mlieka. Po peniaze za mlieko som chodila sama do banky. Z mliekárne vozili aj čajové maslo, vyrobené zo sladkej smotany.

Doma som opatrovala testinú, potom mamu. Obe umreli 88 ročné. Zo súrodencov ostali sme na Trstenom ja a bratia Albert a Pavel.

My sme mali tri deti. Hanka (1941), Štefan (1947) a Ján(1950). Najmladší ostal bývať s rodinou v rodičovskom dome.

Rozprával sa Jozef Mydliar 1. novembra 2005.